

Leg og bevægelse i danske fritidstilbud

- Rammer og forhold som har betydning for praksis

Leg og bevægelse i danske fritidstilbud

- Rammer og forhold som har betydning for praksis

Udgivet

Marts 2026

ISBN: 978-87-88745-97-9

© Dansk Skoleidræt, 2026

Forfatter

Sofie Bredsdorff-Larsen

Projektmedarbejder, Dansk Skoleidræt

Malene Schat-Eppers

Projektleder og Udviklingskonsulent, Dansk Skoleidræt

Ida Sand Pedersen

Projektmedarbejder, Dansk Skoleidræt

Torben Aaes Hansen

Udviklingskonsulent, Dansk Skoleidræt

Jacob Have Nielsen

Videnskonsulent, Dansk Skoleidræt

Grafik

Louise Meyland

Hey Lulu

Maj Bukhave Lund

Kommunikationskonsulent, Dansk Skoleidræt

Dansk Skoleidræts publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse

Resumé

Denne undersøgelse belyser, hvordan leg og bevægelse indgår i praksis i fritidstilbuddene, og hvilke pædagogiske og organisatoriske forhold der har betydning for børns deltagelse. Undersøgelsen er baseret på surveydata og kvalitative data fra observationer og interviews.

Resultaterne viser, at leg og bevægelse rummer et betydeligt pædagogisk potentiale i fritidstilbuddene, men at realiseringen heraf foregår i en balance mellem børns selvbestemmelse, pædagogisk ansvar og strukturelle vilkår. Fritid forstås som et frirum med valgfrihed, men analysen tydeliggør, at deltagelse ikke opstår af sig selv. Pædagogens aktive og engagerede tilstedeværelse fremstår som afgørende for, at leg og bevægelse bliver inkluderende og meningsfulde for alle børn. Rammesætning, struktur, tid og ressourcer har samtidig stor betydning for kvaliteten i praksis og for mulighederne for at arbejde inkluderende og systematisk.

Undersøgelsen viser, at styrkelse af leg og bevægelse i fritidstilbud ikke alene handler om flere aktiviteter, men om pædagogens professionelle rolle, fritid med rammesat valgfrihed og organisatoriske rammer, der gør det muligt at arbejde målrettet med leg og bevægelse.

Indholdsfortegnelse

Resumé	3
Indledning	5
Metode	6
Kvalitativ dataindsamling – SFO- og fritidshjemsbesøg	6
Kvantitativ dataindsamling - spørgeskemaundersøgelse.....	10
Databehandling	11
Resultater	11
Rammer og forhold i fritidstilbud.....	12
Tema 1: Fritidspædagogik	20
Tema 2: Pædagogens professionelle rolle og handlemuligheder	24
Tema 3: Ulighed i børns forudsætninger for deltagelse i fællesskaber	29
Tema 4: Struktur, organisering og prioriteringer i fritidstilbud	34
Konklusion og perspektiver	39
Referencer	40

Indledning

Forskning viser, at et fysisk aktivt liv i barndommen kan bidrage til at forebygge sygdomme senere i livet, blandt andet fordi fysisk aktivitet har en positiv indflydelse på fx hjerte, kondition og fedt i blodet hos børn og unge (B. K. Pedersen et al., 2016). Fysisk aktivitet har samtidig betydning for børns og unges læring, trivsel og mentale sundhed, herunder selvværd, selvtillid og kropslige dannelse (Nielsen, 2022b, 2022a, 2023). Undersøgelser viser, at en stigende andel af danske børn og unge oplever ensomhed og trivselsmæssige udfordringer (Trivselskommissionen, 2025). Derfor bliver bevægelse i fællesskab særligt relevant, da fysisk aktivitet kan styrke sociale relationer og sammenhold. Det understreger betydningen af, at børn og unge tidligt i livet får mulighed for at udvikle en aktiv livsstil (Nielsen, 2022b).

Vi ved, at sunde vaner skal udvikles tidligt i livet, men børns daglige bevægelse falder i takt med skolestart (Senter for Fysisk Aktiv Læring, 2023). En større andel af børn og unge lever ikke op til Sundhedsstyrelsens anbefaling om 60 minutters daglig fysisk aktivitet (N. H. Pedersen et al., 2020). Ved skolestart er omkring 12-13 % af børn overvægtige eller svært overvægtige, og andelen stiger gennem skoleårene (Biltoft-Jensen et al., 2021). Dette kan have betydning for børns trivsel samt deres psykiske og fysiske sundhed (Biltoft-Jensen et al., 2021). I skolealderen ses desuden forskelle i børns sproglige og motoriske udvikling samt trivsel og fysisk sundhed, særligt blandt børn i familier med lav socioøkonomisk status (Ahrensberg et al., 2023). Sundhedsudfordringerne er dermed ikke ligeligt fordelt, men forekommer hyppigere blandt børn fra familier med lav indkomst, kort uddannelse og i bestemte geografiske områder (Biltoft-Jensen et al., 2021). Børns bevægelse afhænger i høj grad af adgang til faciliteter og udstyr, opbakning fra voksne og kammerater samt pædagogisk rammesætning (N. H. Pedersen et al., 2020).

Indsatsen har til formål at fremme børns bevægelsesglæde og sunde vaner, så flere børn gennem leg og fællesskaber er fysisk aktive i løbet af hverdagen og ad den vej udvikler sig og engagerer sig i gode og sunde aktiviteter og fællesskaber. Indsatsen iværksættes i fritidstilbuddene med bevægelsesforløb, som netop her giver mulighed for at nå en bred børnegruppe i deres daglige fritidsliv. Her kan bevægelse integreres i leg og fællesskaber uden for skolens formelle rammer, hvilket skaber gode forudsætninger for at styrke børns bevægelsesglæde og engagement i gode og sunde aktiviteter og fællesskaber, og være med til at udvikle sunde vaner i en tidlig alder – særligt i områder, hvor sundhedsudfordringerne er størst. Når bevægelsesforløbet er gennemført, skal både børn og voksne have konkrete redskaber og en styrket motivation til at fastholde en aktiv og inkluderende bevægelseskultur i fritidstilbuddet.

For at understøtte fritidstilbuddenes praksis bedst muligt er det nødvendigt at skabe en grundig forståelse af, hvordan tilbuddenes praksis fungerer, samt hvordan bevægelse, leg og

fysiske fællesskaber kan foregå på en meningsfuld måde, der skaber værdi for børn og det pædagogiske personale.

Formålet med denne rapport er derfor at afdække, hvordan bevægelse, leg og fysiske fællesskaber udfolder sig i praksis i et fritidstilbud. Herunder, hvordan leg, bevægelse og fysiske fællesskaber tilrettelægges og understøttes i danske fritidstilbud, samt hvilke rammer der har betydning for dette arbejde.

Metode

For at afdække, hvordan bevægelse, leg og fysiske fællesskaber foregår i fritidstilbud, samt hvilke rammer der eksisterer for det, blev både en kvalitativ og kvantitativ dataindsamling gennemført. Den kvalitative dataindsamling havde til formål at få et dybdegående indblik i, hvordan fritidstilbuddenes hverdag fungerer, og hvilke faktorer der har betydning for, hvordan bevægelse, leg og fysiske fællesskaber foregår. Den kvantitative dataindsamling havde til formål at skabe en bredere forståelse af rammer for bevægelse, leg og fysiske fællesskaber i danske fritidstilbud, og derigennem perspektivere fundene i den kvalitative dataindsamling.

Kvalitativ dataindsamling – SFO- og fritidshjemsbesøg

Den kvalitative dataindsamling blev gennemført som 2-dages besøg i 12 forskellige fritidstilbud (10 SFO'er, 1 fritidscenter og 1 fritidshjem). Skoler, som er en del af Dansk Skoleidræts medlem plus ordning (n=361) blev inviteret via e-mail til skolens hovedmail. Dansk Skoleidræt modtog i alt 45 positive svar og udvalgte 12 fritidstilbud ud fra et ønske om geografisk spredning, samt repræsentation i kommuner som i indsatsen er identificeret med ulighed i sundhed. Se karakteristika for de observerede fritidstilbud i tabel 1.

10 fritidstilbud blev besøgt af to medarbejdere, og to tilbud blev besøgt af én. Forud for besøgene var der med personalet aftalt en plan, som sikrede, at medarbejderne fik

Region	Syddanmark	Midtjylland	Nordjylland	Sjælland	Hovedstaden
	4	4	0	1	3
Placering	Større by		Mindre by	Land	
	6		3	3	
Antal børn	<100		100-200	>200	
	4		5	3	
Personaler	<5		5-15	>15	
	1		8	3	

Tabel 1. Karakteristika for observerede fritidstilbud

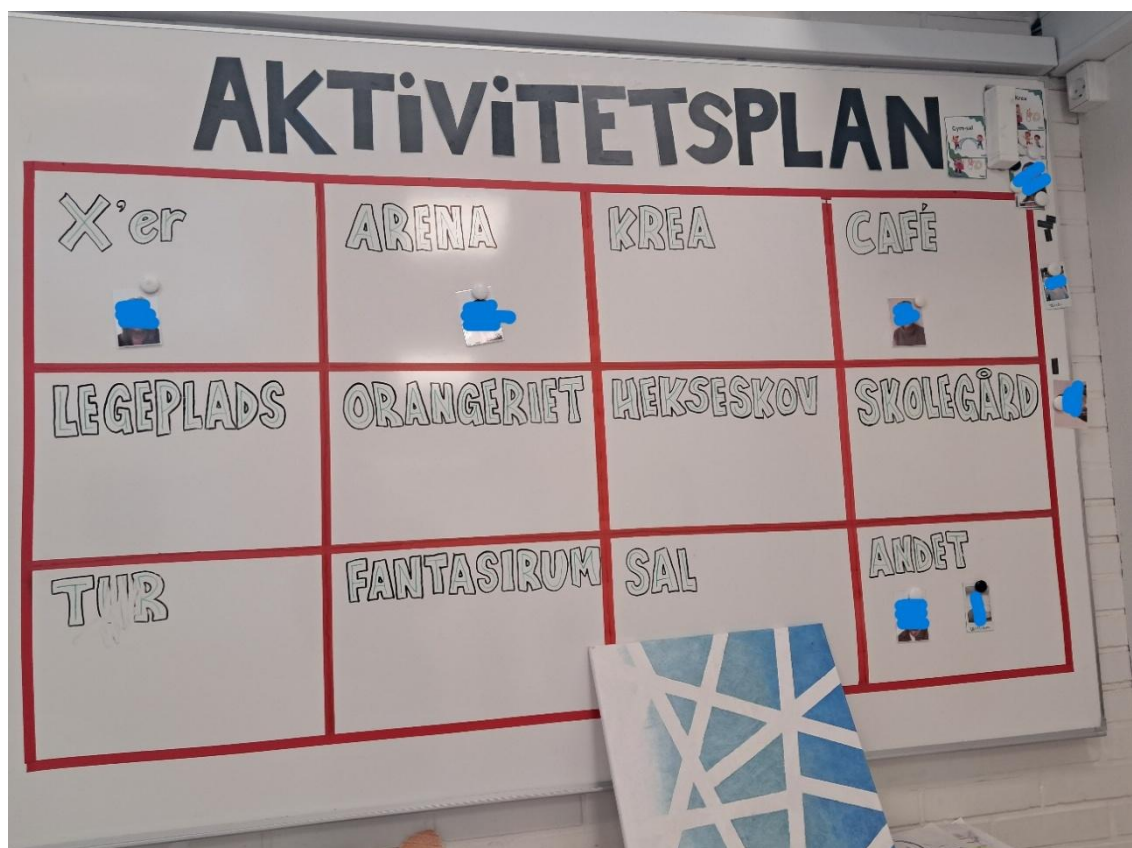
mulighed for at deltage i tilbuddets almindelige aktiviteter samt gennemføre workshops med hhv. personale og børn. Under besøget blev der gennemført flere forskellige former for kvalitative dataindsamlingsmetoder for at skabe mulighed for en dybdegående forståelse af tilbuddets praksis og dynamikker. Tabel 2 viser et overblik over metoderne.

Metode	Formål	Målgrupper	Tidspunkt	Produkt
Observation Observation af praksis, artefakter og kultur i SFO'en.	At observere SFO'ens kultur, normer og rammer, samt de dynamikker som har betydning for SFO'ens aktiviteter og virke.	Børn Personale Ledelse Forældre	Hele besøget	Feltnoter Fotos
Play-along interview Interviews som gennemføres imens og efter intervieweren deltager i en leg med børnene.	At få indblik i børnenes oplevelser i en tryk og aktiv ramme	Børn	Sessioner med deltagelse i SFO'ens aktiviteter	Feltnoter Lydfil
Go-along interview Interviews som gennemføres imens intervieweren følges med informanten i vedkommendes aktivitet.	At få indblik i personale og børns oplevelser	Personale Børn	Sessioner med deltagelse i SFO'ens aktiviteter	Feltnoter Lydfil
Semistruktureret interview Mere formelle og planlagte interviews	At få indblik i ledelsens oplevelser	Ledelse	Planlagt session	Feltnoter Lydfil
Fokusgruppe interview Semistruktureret interview med deltagelse af flere informanter, evt. med forskellige roller.	At skabe mulighed for dybere indsigt igennem deltagernes fælles refleksion og perspektiver.	Personale Ledelse Forældre	Planlagt session	Feltnoter Lydfil
Workshop med børn Kreativ proces om hvilke ønsker og drømme børnene har for deres SFO.	At deltagerne sammen reflekterer over, visualiserer og italesætter, hvordan deres drømme-SFO skal se ud	Børn	Planlagt session	Tegninger/modeller Lydfil
Workshop med personale Refleksions- og dialogfremmende aktiviteter om SFO'ens praksis og ønsker herfor. Faciliteret af medarbejdere fra DSI	At deltagerne sammen reflekterer over SFO'ens praksis og kultur, samt italesætter centrale ønsker om fremtidig praksis.	Personale	Planlagt session	Grafiske modeller Lydfil

Tabel 2. Oversigt over undersøgelsesmetoder, deres formål og målgrupper, samt hvornår de blev foretaget og hvilket produkt de resulterede i

Observationer

Der blev under hele besøget foretaget observationer i fritidstilbuddet med henblik på at få et indblik i de kulturer, normer og rammer, som eksisterede i tilbuddet, samt hvordan de dynamikker, som var i spil, havde betydning for tilbuddets aktiviteter, herunder bevægelse, leg og fysiske fællesskaber. Observatøren noterede feltnoter ud fra en observationsguide, som var struktureret efter "Den Didaktiske Relationsmodel" (Hiim & Hippe, 2007). I guiden var der hjælpespørgsmål til observatøren, som vedkommende kunne orientere sig efter. Observatøren tog ligeledes fotos, som understøttede det observerede. Dette kunne være af tavler, hvor børnene melder sig på aktiviteter, artefakter som illustrerer tilbuddets strukturer eller kultur etc.

Eksempel på organisering af dagens aktiviteter

Play-along og go-along interviews

Med henblik på at få et virkelighedsnært indblik i, hvordan børn og personale oplevede fritidstilbuddet, blev der gennemført interaktive interviews i form af play-along og go-along interviews. Disse interviews foregik, imens interviewerens deltog i børnenes eller personalets naturlige aktiviteter. I play-along interviews deltog interviewerens i lege med tilbuddets børn, og stillede som en del af legen spørgsmål til børnene om deres oplevelse af at gå i tilbuddet. Go-along interviews foregik på samme måde, hvor interviewerens fulgtes med børn eller

personale i deres aktiviteter, eller hvor intervieweren blev vist rundt af informanten til særligt fede steder etc. Denne form skabte tryghed i en naturlig ramme, som hjalp informanten til at tale mere åbent og naturligt. Begge interviewformer foregik i en ustruktureret ramme med plads til, at samtalen kunne tages derhen, hvor der var energi hos informanterne. Intervieweren havde på forhånd orienteret sig i en spørgeguide med inspiration til spørgsmål.

Et go-along interview

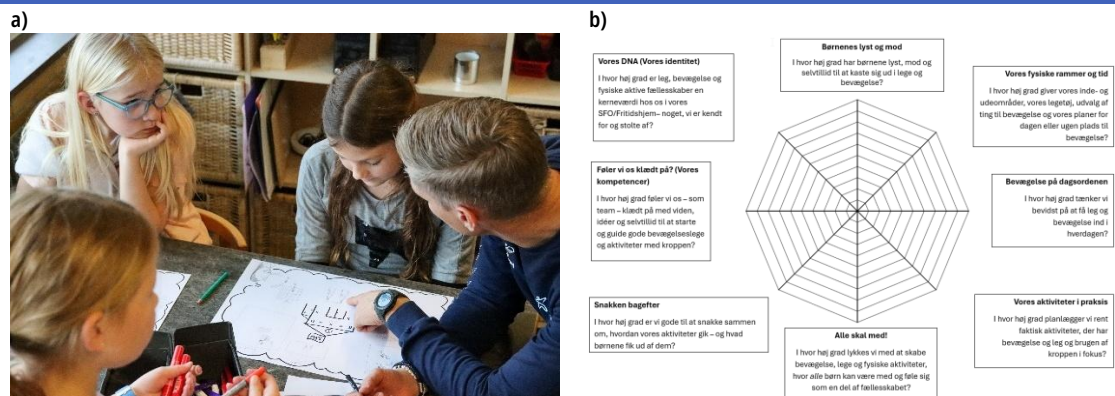
Formelle interviews

Der blev ved besøget gennemført et interview med fritidstilbuddets ledelse med henblik på at afdække ledelsesmæssige perspektiver på tilbuddets virke og kultur. Ligeledes blev der gennemført et fokusgruppeinterview, hvor både personale og ledelse deltog. Gruppeinterviewet havde til formål at give mulighed for at undersøge perspektiver, som dukkede op igennem refleksionen på tværs af aktørerne omkring spørgsmålene. Begge interviews blev gennemført i en semistruktureret form ud fra en interviewguide, men med mulighed for at forfølge de temaer, som opstod med uddybende spørgsmål.

Workshops

Endelig blev der under besøget gennemført to workshops med hhv. børn og personale. Disse workshops havde til formål at undersøge, hvordan grupperne oplever deres tilbud, og hvordan de kunne ønske sig, at tilbuddet skulle være. På workshops deltog 3 til 8 børn og 2 til 25 fra det pædagogiske personale. Forskellige processer blev anvendt for at facilitere refleksionen. Blandt børn blev processer inspireret af arts-based research, hvor børnene gennemførte forskellige tegneopgaver (figur 1a). Tegneopgaverne havde til formål at åbne op for dialogen i interviewet og give en visuel repræsentation af børnenes refleksioner. Hos personalet blev der

anvendt et spiderwebdiagram ud fra den Didaktiske Relationsmodel (figur 1b), hvor personalet reflekterede over, i hvor høj grad de levede op til de otte kategorier og placerede sig på en skala fra 1 til 10 på edderkoppespindet. Herefter drøftede de, hvor de gerne vil hen med deres praksis, og hvad der skulle til for at komme tættere på det ønskede.

Figur 1. a) eksempel på tegneopgave under børneworkshops. b) Spiderwebdiagram anvendt til refleksion under personaleworkshops

Kvantitativ dataindsamling - spørgeskemaundersøgelse

Den kvantitative dataindsamling havde til formål at skabe en bredere forståelse af rammer for bevægelse, leg og fysiske fællesskaber i danske fritidstilbud, og blev gennemført som en spørgeskemaundersøgelse blandt alle landets folkeskoler samt fri- og private grundskoler.

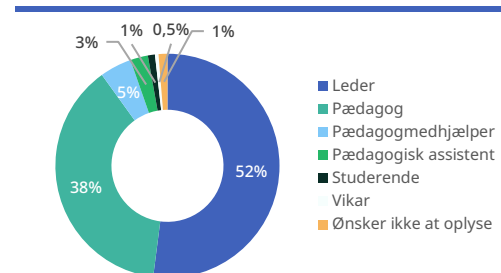
Skolerne (n=1706) blev inviteret via e-mail til skolernes hovedmail med et ønske om videre-sendelse til personalet i skolens SFO. Alle fra SFO-personalet blev inviteret til at svare. Ligeledes blev der inviteret til besvarelse af spørgeskemaet via Dansk Skoleidræts LinkedIn-side.

Spørgeskemaet bestod af i alt 26 spørgsmål, som havde til formål at undersøge fire overordnede dimensioner:

- 1) Deltagelse i SFO
- 2) Rammer
- 3) SFO'ens praksis
- 4) Barrierer og ønsker

Spørgeskemaet er beskrevet i appendix A.

I alt 392 personer besvarede undersøgelsen, hvoraf 330 besvarede alle spørgsmål. Fordelingen af respondenter er præsenteret i figur 2. Alle besvarelser er præsenteret, og n varierer således.

Figur 2. Fordeling af respondenter i survey (n=392)

Databehandling

Kvalitative data

Feltnoter blev renskrevet af observatøren på dagen for observation, og lydfiler blev transskriberet vha. AI-software, og efterfølgende tjekket for korrekt transskribering. Feltnoter og transskriberinger blev analyseret i NVivo (NVivo 15). Der blev indledningsvis foretaget en induktiv tematiseret kodning af data for at identificere de temaer, som dukkede op i dataene. Herefter blev der foretaget en deduktiv analyse af temaerne med anvendelse af den Didaktiske Relationsmodel som ramme. Temaerne fra den induktive kodning blev således placeret ind i de seks temaer i den Didaktiske Relationsmodel: Læringsforudsætninger, Rammefaktorer, Mål, Indhold, Læringsprocessen og Vurdering. Fotos blev analyseret deduktivt med den Didaktiske Relationsmodel som ramme, hvor observationer fra fotos blev placeret ind i de seks kategorier i modellen.

Analysen resulterede i identifikation af fire temaer, som beskriver vigtige forhold for fritidstilbuds praksis samt gennemførelse af aktiviteter med bevægelse og leg. Disse temaer blev efterfølgende drøftet på en workshop, hvor alle observatører deltog med henblik på at sikre, at temaerne var genkendelige for observatørerne. Ved workshoppen blev det drøftet, om der var forhold, som ikke blev fanget i analysen, og temaerne blev justeret og endeligt formuleret i fællesskab.

Kvantitative data

Spørgeskemadata blev overført til Microsoft Excel og efterfølgende gennemgået og rensat for eventuelle fejl med henblik på at sikre korrekte og retvisende data i analysen. Åbne besvarelser blev for hvert spørgsmål analyseret ved hjælp af en induktiv tematisk analyse.

Resultater

Med formålet om at afdække, hvordan bevægelse, leg og fysiske fællesskaber udfolder sig i praksis i danske fritidstilbud, samt hvilke rammer og forhold der eksisterer for aktiviteter i tilbuddene, præsenterer resultatafsnittet indledende data omkring de generelle rammer og forhold i danske fritidstilbud. Efterfølgende præsenteres de fire temaer, som blev identificeret som betydningsfulde for fritidstilbuddenes praksis og gennemførelse af bevægelse og leg. De fire temaer beskrives separat og indledes med en kort introduktion, der tydeliggør og afgrænser temaets indhold, hvorefter der følger en kort opsamling af temaets fund i analysen. Herefter præsenteres en samlet analyse af det kvalitative og kvantitative data.

Rammer og forhold i fritidstilbud

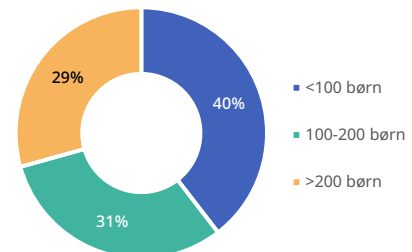
I denne del præsenteres data fra undersøgelsen, som beskriver rammer og forhold i danske fritidstilbud. Disse data har betydning for at forstå, hvilke indsatser der kan være meningsfulde, da rammefaktorer har betydning for aktivitetsmuligheder.

Størrelse og deltagelse

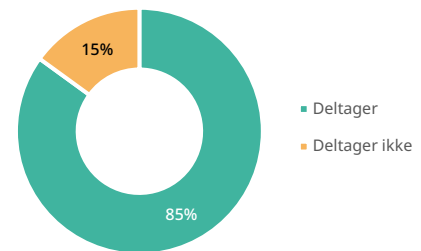
Fritidstilbuddenes størrelse er nogenlunde ligeligt fordelt mellem små (<100 børn), mellem (100-200 børn) og store (>200 børn) (figur 3). 4 ud af 10 tilbud er små, og 3 ud af 10 er hhv. mellem og store.

Fritidstilbuddene tilbydes til 0.-3. klasse på mere end 95 % af skolerne, og en tredjedel (34 %), angiver, at tilbuddet også tilbydes til 4. klasse.

85 % af børn som tilbydes fritidstilbud deltager, og 15 % fravælger således tilbuddet (figur 4). Fravalg af fritidstilbud stiger særligt i 3. klasse, og respondenterne angiver, at økonomi (57 %), hjemmegående forældre (50 %), og hvorvidt ens venner går i tilbuddet (40 %) som primære årsager til fravalg. Hertil angiver 32 % andre årsager end valgmulighederne, hvor digitale tilbud særligt nævnes i uddybningen (figur 5).

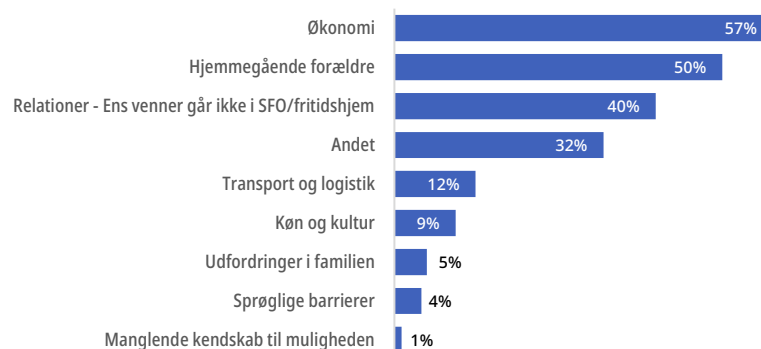

Figur 3. Fritidstilbuds størrelse fordelt på andelen af tilbud med færre end 100 børn, mellem 100 og 200 børn samt flere end 200 børn (n=392)

Figur 4. Deltagelse i fritidstilbud. Andelen af børn som tilbydes fritidstilbud som hhv. deltager eller ikke deltager (n=392)

Hvilke årsager, vurderer du, er de primære grunde til fravalg af SFO/fritidshjem hos jer? (vælg op til 3 årsager)

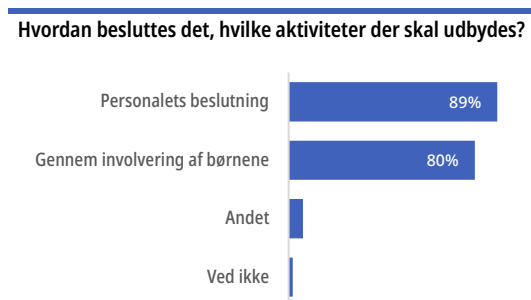

Figur 5. Årsager til fravalg af fritidstilbud (n=366)

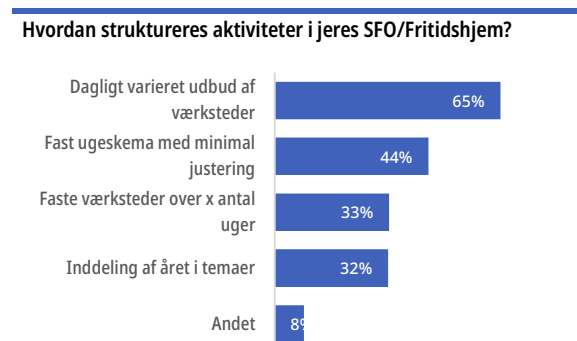
Planlægning og gennemførelse af aktiviteter

Hvilke aktiviteter som foregår i fritidstilbuddene besluttet i 9 ud af 10 tilbud af personalet (89 %), men der foregår en høj grad af involvering af børnene i beslutningsprocessen, idet 79 % angiver, at dette er tilfældet (figur 6).

To tredjedele af fritidstilbud (65 %) angiver, at de dagligt varierer udbuddet af aktiviteter. Hertil strukturerer 44 % af tilbuddene aktiviteter i et fast ugeskema. Omtrent én tredjedel af tilbuddene (33 %) angiver, at de arbejder med faste værksteder over en periode, og samme andel styrer udbuddet af aktiviteter ved at inddele skoleåret i et antal temaer (figur 7).

Figur 6. Struktur for hvordan aktivitetstilbud besluttet i fritidstilbud (n=340)

Figur 7. Struktur for udbud af aktiviteter i fritidstilbud (n=346)

På størstedelen af skolerne er børnenes deltagelse i aktiviteter meget løst struktureret, hvor de på dagen går til de aktiviteter, de har lyst til (81 %) eller tilmelder sig på dagen til det, de ønsker at deltage i (52 %) (figur 8). 13 % af tilbuddene angiver, at det er de voksne, der beslutter, hvem der deltager i aktiviteterne.

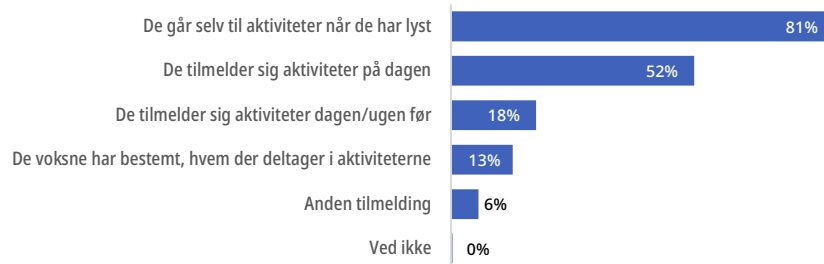
Bevægelse, leg og idrætstilbud

Tre ud af fire respondenter (76 %) angiver, at bevægelse, leg og idræt indtænkes i fritidstilbudets planlægning i 'høj' eller 'meget høj grad' (figur 9a), og disse aktiviteter kommer især til udtryk som fri leg ude og inde, som udbydes hver dag i 93 % af de deltagende tilbud (figur 9b). Blandt respondenterne opleves der en høj grad af deltagelse i bevægelsestilbud, idet 77 % angiver, at de oplever at 'mange', 'næsten alle' eller 'alle' deltager i de organiserede bevægelsestilbud, som udbydes i fritidstilbuddet.

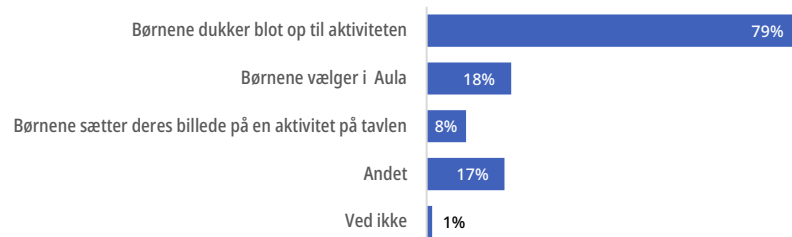
Rammer og kompetencer

Generelt har danske fritidstilbud flere faciliteter tilgængelige, som muliggør bevægelse, leg og fysisk aktivitet. Næsten alle tilbud har en legeplads til rådighed (95 %) og 8 ud af 10 (83 %) har grønne udendørsarealer (figur 10). Ligeledes angiver 7 ud af 10, at de har hhv. en gymnastiksal, multibane og/eller indendørs fællesarealer til rådighed til bevægelse, leg og fysisk

a) Hvordan vælger børnene aktiviteterne til?

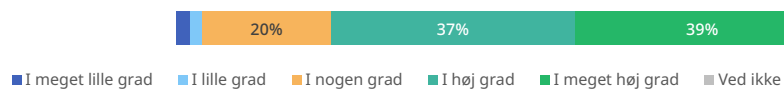

b) Hvordan tilmelder børnene sig en aktivitet?

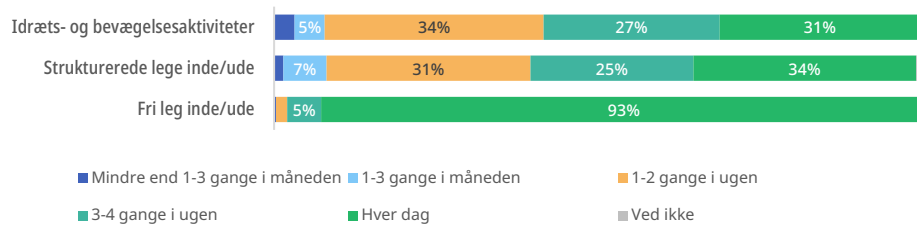

Figur 8. Strukturer for hvordan børn deltager i (a) og tilmelder sig (b) aktiviteter i fritidstilbud (n=344)

a) I hvor høj grad indtænkes bevægelse, leg og idræt ind i SFO'en/Fritidshjemets planlægning?

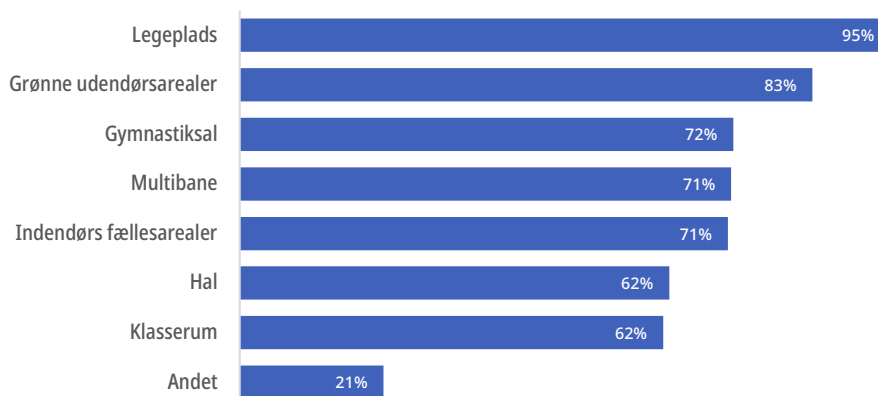
b) Hvor ofte udbyder jeres SFO/Fritidshjem følgende lege-, idræts- og bevægelsesaktiviteter?

Figur 9. Planlægning (a) og udbud (b) af bevægelse, leg og idræt i fritidstilbuds aktiviteter (n=349)

aktivitet. 62 % angiver, at de har en hal til rådighed, ligesom en lige så stor andel anvender klasserum til bevægelsesaktiviteter. Omtrent én femtedel af respondenterne har angivet, at de anvender andre fysiske faciliteter til bevægelse, leg og idræt. Disse inkluderer områder i tilbuddenes indendørsarealer, som er indrettet til bevægelse, fx puderum, ligesom adgang til skov og natur nævnes af flere. Udendørs idrætsfaciliteter som kunstgræsbaner og streetbaner bliver også fremhævet af flere. Derudover angiver nogle respondenter, at de har busser til rådighed til at transportere børn til bevægelsesfaciliteter.

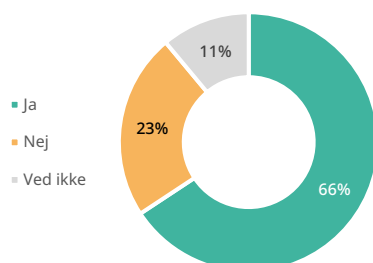
Hvilke fysiske rammer har I til rådighed, til bevægelse, leg og fysisk aktivitet? (vælg gerne flere)

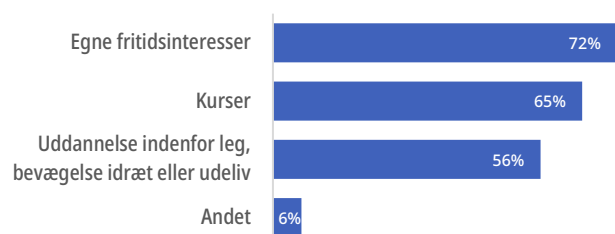
Figur 10. Fysiske rammer for bevægelse, leg og fysisk aktivitet i danske fritidstilbud (n=364)

To tredjedele af fritidstilbuddene (66 %) angiver, at de har personale med særlige kompetencer inden for leg, bevægelse og idræt (figur 11a). Blandt disse angiver omkring 6 ud af 10, at kompetencerne er opbygget gennem uddannelse (56 %) og kurser (65 %) (figur 11b). Den største andel (72 %) angiver dog, at kompetencerne er mere uformelt tilegnede og bygger på personalets egne fritidsinteresser.

a) Har én eller flere blandt personalet særlige kompetencer inden for leg, bevægelse og idræt?

b) Hvilke kompetencer er dette? (Vælg gerne flere)

Figur 11. Kompetencer indenfor leg, bevægelse og idræt blandt personale i danske fritidstilbud. a) Angiver andelen af fritidstilbud hvor én eller flere fra det pædagogiske personale besidder særlige kompetencer (n=353) og b) angiver, hvilke kompetencer dette er blandt de respondenter som har svaret 'ja' til A) (n=232)

Samarbejde med lokale foreninger

Hvorvidt fritidstilbud samarbejder med lokale foreninger og kulturtilbud er meget opdelt, idet halvdelen af respondenterne (49 %) angiver, at de har et samarbejde med lokale idrætsforeninger, og knap halvdelen (44 %) ikke har et samarbejde (figur 12).

De respondenter, som angav, at deres fritidstilbud har et samarbejde, blev spurgt ind til, hvordan samarbejdet fungerer. Blandt de tilbud, som har et samarbejde, er dette i høj grad i form af forskellige typer forløb. Disse omfatter både forløb, hvor foreninger er på besøg i fritidstilbuddet, og hvor tilbuddet er på besøg i foreningerne. Nogle respondenter angiver ligeledes, at de køber forløb hos lokale foreninger. Der er en vis variation i omfanget af forløb blandt respondenterne, hvor nogle angiver, at de har mange forløb over et skoleår og andre har enkelte forløb. En del respondenter angiver, at samarbejdet omhandler faciliteter i form af anvendelse af lokaler som hal, svømmehal mm. eller udstyr. Endelig er der en andel, som angiver, at de i fritidstilbuddet bringer og henter børn til foreningstilbud i åbningstiden.

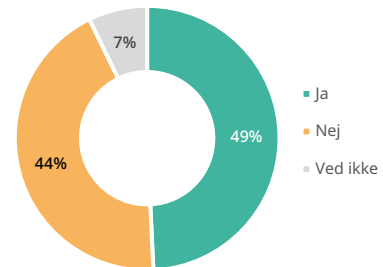
Blandt de respondenter, som angav at fritidstilbuddet ikke har et samarbejde med de lokale foreninger, angiver en overvejende del at dette skyldes logistiske udfordringer. Dette inkluderer at der geografisk er for langt mellem tilbuddet og foreningerne, at foreningerne ikke har mulighed for at deltage i tilbuddets åbningstid samt besværligheder i samarbejdet i form af aflysninger, manglende kommunikation mm. En relativ stor andel svarer ligeledes, at det manglede samarbejde skyldes manglende tid til at etablere det eller andre prioriteter i fritidstilbuddet.

Blandt de respondenter, som angav at fritidstilbuddet ikke har et samarbejde med de lokale foreninger, angiver en overvejende del at dette skyldes logistiske udfordringer. Dette inkluderer at der geografisk er for langt mellem tilbuddet og foreningerne, at foreningerne ikke har mulighed for at deltage i tilbuddets åbningstid samt besværligheder i samarbejdet i form af aflysninger, manglende kommunikation mm. En relativ stor andel svarer ligeledes, at det manglede samarbejde skyldes manglende tid til at etablere det eller andre prioriteter i fritidstilbuddet.

Udfordringer, muligheder og ønsker

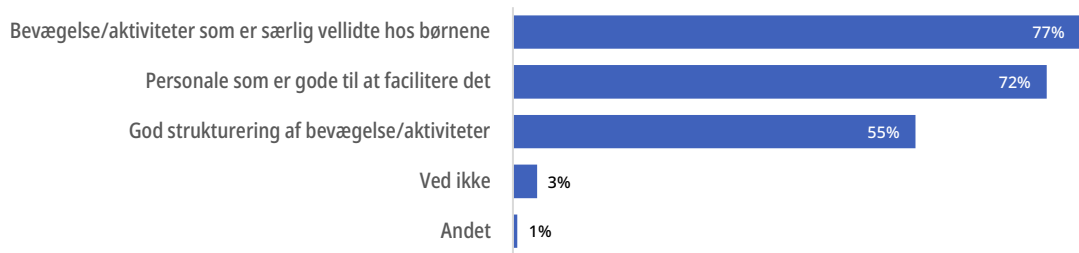
Omtrent tre fjerdedele af fritidstilbuddene angiver, at hhv. børnenes motivation for aktiviteterne (77 %) og personalets kompetencer (72 %) er forhold, som særligt understøtter inddragelse af leg, bevægelse og idræt (figur 13a). Ligeledes angiver over halvdelen (55 %) af respondenterne, at gode strukturer også har en positiv betydning.

Har jeres SFO/Fritidshjem et samarbejde med lokale idrætsforeninger eller andre kulturtilbud?

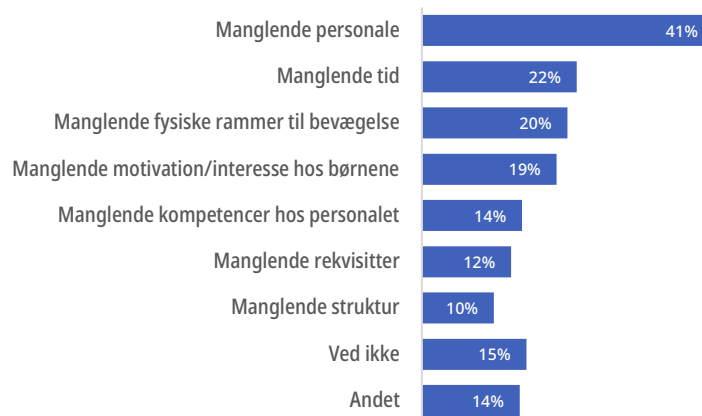

Figur 12. Andelen af danske fritidstilbud som samarbejder med lokale foreninger og kulturtilbud (n=349)

a) Hvad fungerer rigtig godt i jeres SFO/Fritidshjem i forhold til at inddrage leg, bevægelse og idræt i jeres praksis?

b) Hvad oplever I som de største udfordringer i arbejdet med bevægelsesaktiviteter herunder leg? (vælg gerne flere)

Figur 13. Forhold som fremmer (a) eller hæmmer (b) inddragelse af bevægelse, leg og idræt i danske fritidstilbud (n=330)

Den største udfordring for at implementere bevægelsesaktiviteter er ifølge respondenterne manglende personale (41 %) (figur 13b). Andre forhold, som udfordrer arbejdet med bevægelse, er manglende tid (22 %), manglende fysiske rammer (20 %) og manglende motivation hos børnene (19 %). 14 % angiver, at andre forhold end de oplyste er en udfordring for arbejdet med bevægelse. Størstedelen af disse angiver, at de ikke oplever, at de har nogle udfordringer i arbejdet med bevægelsesaktiviteter.

Afslutningsvis blev respondenterne bedt om at angive, hvilke drømme og ønsker de har for bevægelse, leg og fysiske fællesskaber i deres fritidstilbud. Det tydeligste tema, der træder frem i besvarelserne, er ønsker relateret til **fysiske faciliteter**. Respondenterne angiver både helt konkrete ønsker som multibaner, klatrebaner og motorikrum, men også mere rammeorienterede ønsker som mere plads, økonomiske ressourcer til fysiske faciliteter, adgang til faciliteter (fx gymnastiksalen) eller arealer, som i højere grad inviterer til bevægelse. Ligeledes er flere ønsker relateret til de **tilbud, som udbydes**. Disse ønsker omhandler både omfang i form af flere og daglige aktiviteter, men også at tilbuddene er varierede og motiverer alle børn til deltagelse. For flere respondenter er ønskerne relateret til **den pædagogiske praksis** i fritidstilbuddet. Dette omhandler dels at inddrage børnene i valg af aktiviteter og fremme en

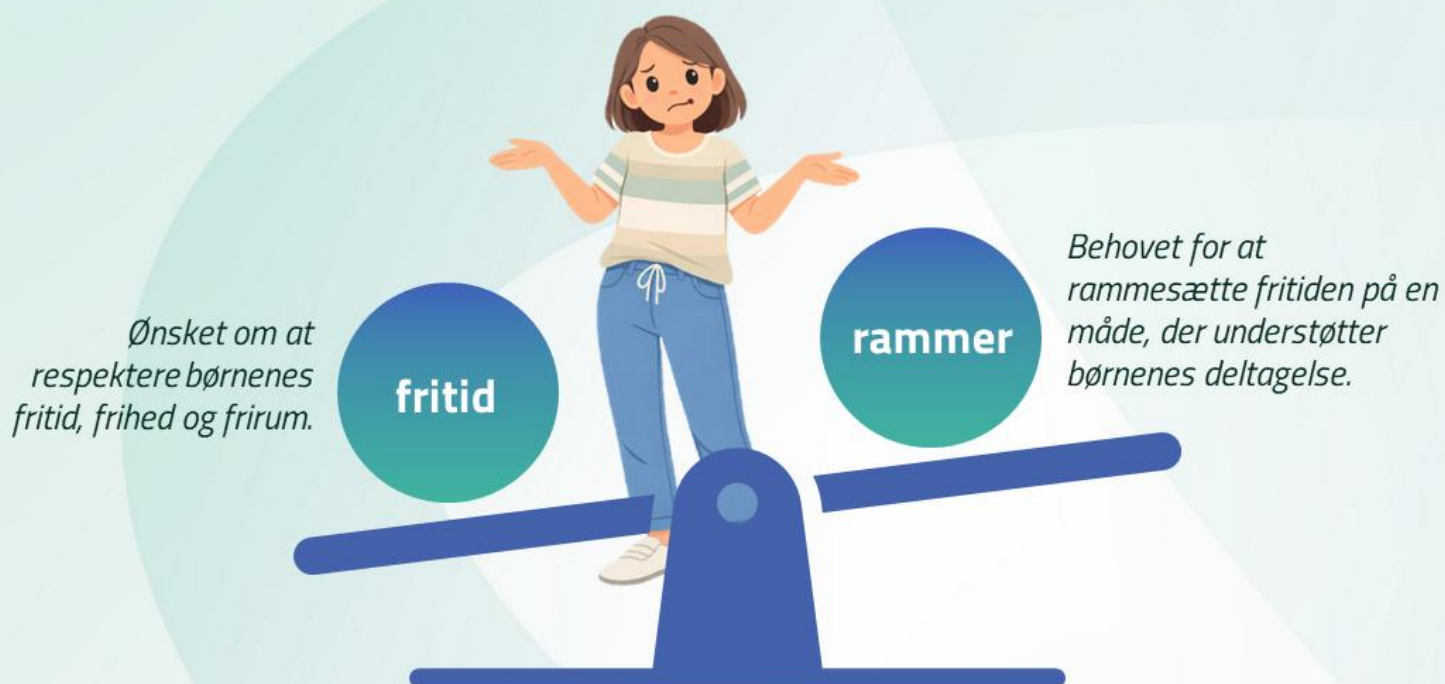
kultur, hvor bevægelsesaktiviteter er børneinitierede. Ligeledes omhandler ønskerne, at bevægelse er en stærkere del af pædagogikken i tilbuddet, og at personalet er rollemodeller for børnene i forhold til deltagelse.

Andre temaer inkluderer **tid og personale** (fx mere pædagogisk personale, mere forberedelsestid og færre mødeaktiviteter i SFO-tiden) samt **strukturer** i fritidstilbuddet (fx flere forløb, bedre forenings samarbejde eller specifikke bevægelsesbånd i hverdagen).

Tema 1

Fritidspædagogik

Balancen mellem børnenes fritid og pædagogisk rammesætning

Temaet fritidspædagogik undersøger, hvordan pædagogernes forståelse af fritid fungerer som et grundvilkår for arbejdet med leg og bevægelse i fritidstilbud. Temaet tager afsæt i balancen mellem hensynet til børnenes fritid og behovet for pædagogisk rammesætning, som har betydning for relationer og deltagelse i bevægelsesaktiviteter. Dette tema fremstod som et gennemgående og styrende mønster i det pædagogiske personales beskrivelser i datamaterialet.

Fritid som pædagogisk grundvilkår

Blandt det pædagogiske personale fremstår fritidspædagogik som et centralt afsæt for forståelsen af deres praksis. Fritiden beskrives som børnenes frirum, hvor frivillighed og medbestemmelse vægtes højt, og børnene har mulighed for selv at vælge, hvilke aktiviteter de ønsker at deltage i. Denne forståelse fremstår som et pædagogisk grundvilkår for dagligdagen i fritidstilbuddene og præger den måde, aktiviteter tilrettelægges på. Pædagogernes rolle er i høj grad at skabe rammer og muligheder, som børnene kan til- eller fravælge. Betydningen af børnenes fritid fremhæves af en pædagog:

"Jeg tænker også på, at når SFO'en starter, så er det deres fritid, og den skal vi respektere".

Pædagog

"Så vi er optaget af, at det er børnenes fritid".

Pædagog

Citaterne peger på en pædagogisk forståelse, hvor hensynet til børnenes oplevelse af fritid og selvbestemmelse i høj grad præger måden, hvorpå det pædagogiske arbejde foregår i fritidstilbuddene. Denne forståelse understøttes af surveyen, hvor 93 % af de adspurgte angiver, at de hver dag tilbyder fri leg inde og ude (figur 9b). Fri leg fremstår dermed som et grundlæggende og prioriteret element i fritidstilbuddenes praksis.

Pædagogisk rammesætning

Det pædagogiske personale peger samtidig på et behov for tydelige og strukturerede rammer i fritidstilbuddet. Selvom fritid forstås som et frirum præget af frivillighed og selvbestemmelse, fremhæves rammesætning som en væsentlig forudsætning for at understøtte både børns trivsel og det pædagogiske arbejde. Rammerne forstås her som et pædagogisk modspil til den frie leg, hvor personalet aktivt skaber betingelser for relationer og fællesskaber:

"Så vi skal jo prøve at give dem et modspil til det frie og skabe nogle rammer, hvor man også skal indgå i nogle relationer".

Pædagog

Rammesætning forstås her ikke som styring af børnenes fritid, men som frihed med et pædagogisk ansvar, hvor der skabes rum for relationer, fællesskaber og mulighed for at udfordre børnenes vanter handle-mønstre. Surveyen viser ligeledes, at fritidstilbuddene i høj grad også

Børns kreative kompetencer udfoldes i krea-værkstedet

arbejder med planlagte og vokseninitierede aktiviteter. Omkring en tredjedel angiver, at de dagligt tilbyder struktureret leg eller idræts- og bevægelsesaktiviteter, mens cirka en fjerdedel tilbyder 3-4 gange ugentligt (figur 9b). Dette peger på, at pædagogisk rammesætning er en integreret del af hverdagen og eksisterer side om side med den frie leg.

Denne tilgang kommer også til udtryk i pædagogernes beskrivelser af, hvordan de guider børn ind i lege og aktiviteter, der adskiller sig fra børnenes vante valg, og dermed kan udvide børnenes deltagelsesmuligheder:

"Men hvis de nu bliver styret hen i en leg, som er noget andet, og det er de muligheder, der er, så tror jeg egentlig godt, du kan få flere med på den".

Pædagog

Citatet peger på, at rammesætning ikke nødvendigvis begrænser børns fritid, men kan fungere som en bevidst pædagogisk handling til at åbne nye deltagelsesveje.

Struktureret valgfrihed

Den pædagogiske rammesætning anvendes således som et aktivt greb til at understøtte børns deltagelse i lege og fællesskaber og samtidig fastholde børnenes oplevelse af fritid og valgfrihed. Dette perspektiv understøttes også af en forældrerepræsentant fra

skolebestyrelsen, som fremhæver, hvordan frihed i praksis kan organiseres som valg inden for afgrænsede rammer:

"Det er jo nogle gange bare det der med at sige, at der er de her tre ting at vælge imellem. Så føler de jo også, at de har et valg. Det er jo ikke anderledes, end man gør i skolen".

Forælder

Flere pædagoger anerkender, at struktureret valgfrihed kan bruges mere målrettet, for eksempel ved at lade bevægelse være et gennemgående fokus i en periode, hvor børnene vælger mellem forskellige bevægelsesaktiviteter. På den måde skabes der variation og mulighed for at inddrage flere børn i fælles aktiviteter, uden at deltagelsen gøres obligatorisk. Analysen peger dermed på, at det pædagogiske personale navigerer mellem ønsket om at respektere børnenes fritid og behovet for at rammesætte hverdagen, på en måde, der understøtter deltagelse. Balancen mellem disse kommer til udtryk i forståelsen af fritidstilbuddet som et struktureret fritidstilbud, hvor rammerne fungerer som tilbud frem for krav:

"Vi gør meget ud af, at vi gerne vil lave nogle kan-ting, og ikke så meget skal".

Pædagog

Samspillet mellem disse hensyn kan opleves som en pædagogisk udfordring, særligt i forhold til, hvornår rammesætning bevæger sig fra at være en *kan-ting* til at blive en *skal-ting*.

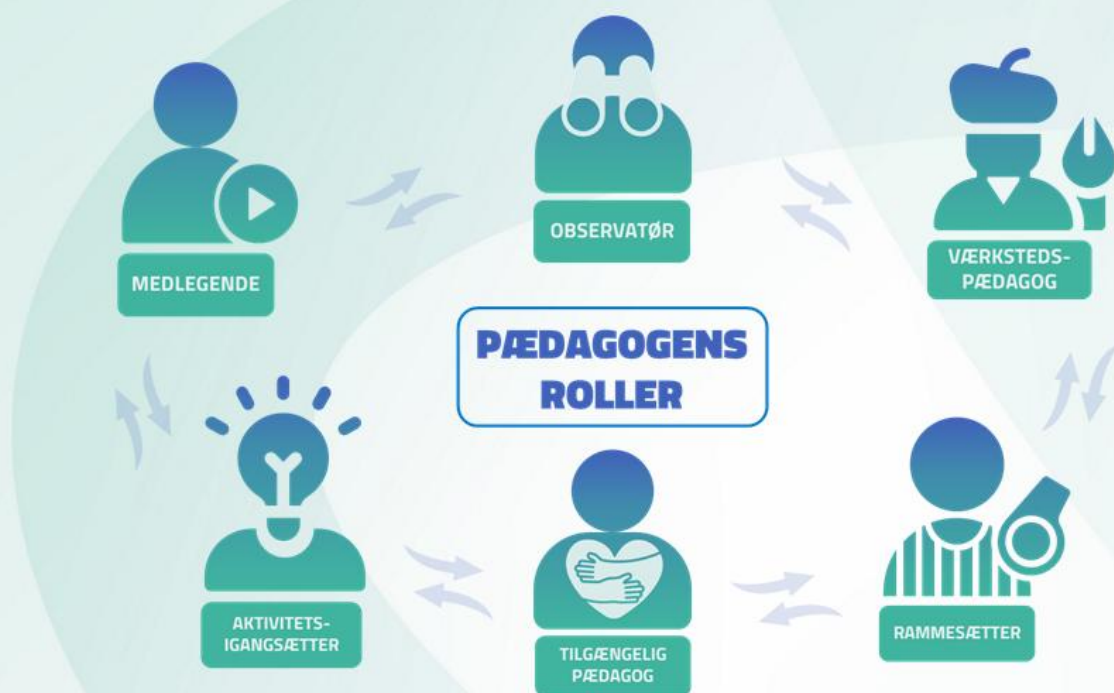

Fri leg i bevægelsesrummet

Tema 2

Pædagogens professionelle rolle og handlemuligheder

Aktive, engagerede og deltagende voksne

Dette tema skildrer pædagogens rolle, som både omhandler den pædagogisk tilstedeværelse, deltagelse og faglig rammesætning i praksis i fritidstilbuddene. Temaet belyser de forskellige roller og handlemuligheder, pædagogerne indtager i dagligdagen, og hvordan disse har betydning for børns deltagelse, fællesskaber og trivsel.

Pædagogisk tilstedeværelse og tilgængelighed

I fritidstilbuddets praksis indtager det pædagogiske personale forskellige roller afhængigt af kontekst, aktivitet og børnegruppe. Observationer viser, at pædagoger i morgen-SFO'en ofte indtager en mere tilbagetrukket og tilgængelig rolle, hvor børnene selv opsøger pædagogerne. Det kommer blandt andet til udtryk ved, at *"pædagogerne sidder på deres plads under hele morgen-SFO'en, hvor børnene kommer til dem"*, og at *"en pædagog sidder samme sted i hele morgen-SFO, hvor hun spiller og tjekker ind"* (observationsnoter). Denne rolle kan forstås som en bevidst pædagogisk tilgængelighed, hvor pædagogerne er nærværende uden nødvendigvis at være styrende. Omvendt peger observationer fra eftermiddags-SFO'en på, at pædagogens rolle i andre situationer kan være mere passiv, f.eks. når *"tre pædagoger sidder med deres telefon og ser på babybilleder, og der er 7 børn på stuen"* (observationsnoter). En pædagogisk position i baggrunden kan både være et bevidst pædagogisk valg og i nogle tilfælde opleves som manglende pædagogisk handling.

Denne variation i pædagogens position afspejles også i surveyen, hvor 89 % angiver, at personalet beslutter, hvilke aktiviteter der udbydes, samtidig med at 80 % svarer, at børnene inddrages i beslutningerne (figur 6). Det kvantitative materiale peger dermed på en praksis, hvor pædagogerne både indtager en styrende og en inddragende rolle.

Aktive pædagoger

Pædagogerne fremtræder i eftermiddags-SFO'en ofte som aktivitetsgangsættere og aktive deltagere. En pædagog beskrives som en, der *"styrer aktiviteten, deltager ikke i at tegne, men danser rundt sammen med børnene, når der afspilles musik"*, mens en anden *"tager et barn i hånden og danser med hende, da hun stod lidt stille"*, hvorefter *"3-4 drenge nu også deltager"* (observationsnoter). Disse handlinger illustrerer, hvordan pædagogens rolle understøtter deltagelse og fællesskab uden at gøre deltagelsen tvungen. En SFO-leder fremhæver ligeledes:

"Vi har fokus på, at det er tydeligt engagerede voksne, der deltager i aktiviteterne sammen med børnene. Det er ret vigtigt, at vi skiller os ud for ikke at være opbevaring".

SFO-leder

Citatet udtrykker en ambition om, at fritidstilbuddet ikke blot skal fungere som pasning, men som et pædagogisk rum, hvor engagerede voksne aktivt bidrager til børnenes deltagelse og fællesskaber. SFO-lederen uddyber, at de stræber efter et fritidstilbud, hvor personalet er en aktiv del af børnenes fritidsliv fremfor passiv tilstedeværelse og begrænset pædagogisk involvering. Surveyen viser samtidig, at 72 % vurderer, at personalet er gode til at facilitere aktiviteter, hvilket understøtter billedet af pædagogen som aktiv igangsætter og medspiller i børnenes deltagelse.

Pædagogens mange roller som eksempelvis aktivitetsigangsætter og tilgængelig pædagog

Pædagogisk faglighed i praksis

Pædagogens faglige rolle fremtræder i værkstedsaktiviteter, hvor specialiseret viden og kompetencer er i spil:

"Pædagogen står for et værksted – et sted hvor man kan komme og hamre, skrue og pille i mekanik".

Observationsnote fra praksis

Her agerer pædagogen som en aktivitetsigangsætter i rollen som værkstedspædagog, der skaber et rammesat fritidstilbud, hvor børnene kan eksperimentere og fordybe sig inden for tydelige rammer. Denne praksis er et eksempel på, hvordan fritiden kan være struktureret uden at begrænse børnenes frirum. Omkring 66 % angiver, at de har personale med særlige kompetencer inden for leg, bevægelse og idræt (figur 11a). Samtidig peger besvarelsene på, at leg og bevægelse betragtes som grundlæggende pædagogiske kompetencer frem for specialiserede funktioner, og at pædagogens personlige interesser og erfaringer ofte får betydning for, hvilke aktiviteter der udbydes.

I relation til leg fremstår pædagogerne ligeledes som en central rammesætter. Ved vild leg ses en pædagog, der "sætter rammerne for legen og forklarer, hvad reglerne er" samtidig med,

at "hun involverer børnene løbende, når der skal tages beslutninger om, hvordan legen skal udvikles" (observationsnoter). Pædagogen deltager aktivt uden at overtage styringen, hvilket peger på en pædagogrolle, hvor fagligheden ligger i samspillet mellem pædagogisk struktur, børnenes frie leg og medbestemmelse.

Et gennemgående træk i empirien er forståelsen af et fælles pædagogisk ansvar. En pædagog beskriver, at "alle børn er alle voksnes børn", og at "jeg kan gå ind og spørge hvem som helst", fordi "alle ved noget om alle børnene" (Pædagog). Citaterne peger på, at gennem samarbejde og fælles forståelse eksisterer en professionel fællesrolle, hvor pædagogerne deler viden om og ansvar for børnene. Denne professionelle rolle understøttes også af en leders perspektiv, hvor pædagogernes evne til at være opmærksomme på børnene og varetage deres interesser fremhæves som central:

"Jeg er særlig stolt af den måde, som pædagogerne og de pædagogiske assistenter der er omkring børnene – altså de ser børnene og varetager deres interesser".

Pædagogisk leder

Pædagogernes professionelle rolle i fritidstilbuddene er kendetegnet ved fleksibilitet og situationsbestemt handling, hvor forskellige roller bringes i spil for at understøtte børns deltagelse, fællesskaber og trivsel i dagligdagen.

Interesser og erfaringer får betydning for, hvilket aktiviteter der udbydes

Surveyen peger samtidig på, at pædagogens handlemuligheder er tæt knyttet til de vilkår, arbejdet udføres under. 41 % fremhæver manglende personale og 22 % begrænset tid som de største udfordringer i arbejdet med leg og bevægelse (figur 13b). Disse vilkår kan ændre rollen fra aktiv deltager til mere koordinerende og overbliksskabende funktion, hvilket tydeliggør, at pædagogens professionelle handlemuligheder både formes af faglige ambitioner og strukturelle betingelser.

Tema 3

Ulighed i børns forudsætninger for deltagelse i fællesskaber

I dette tema undersøges, hvordan pædagogisk praksis i fritidstilbud arbejder med at skabe deltagelsesmuligheder og adgang til fællesskaber for børn på forskellige præmisser. Temaet har særligt fokus på de pædagogiske greb, der understøtter deltagelse for børn i såvel centrum som periferien af fællesskaberne.

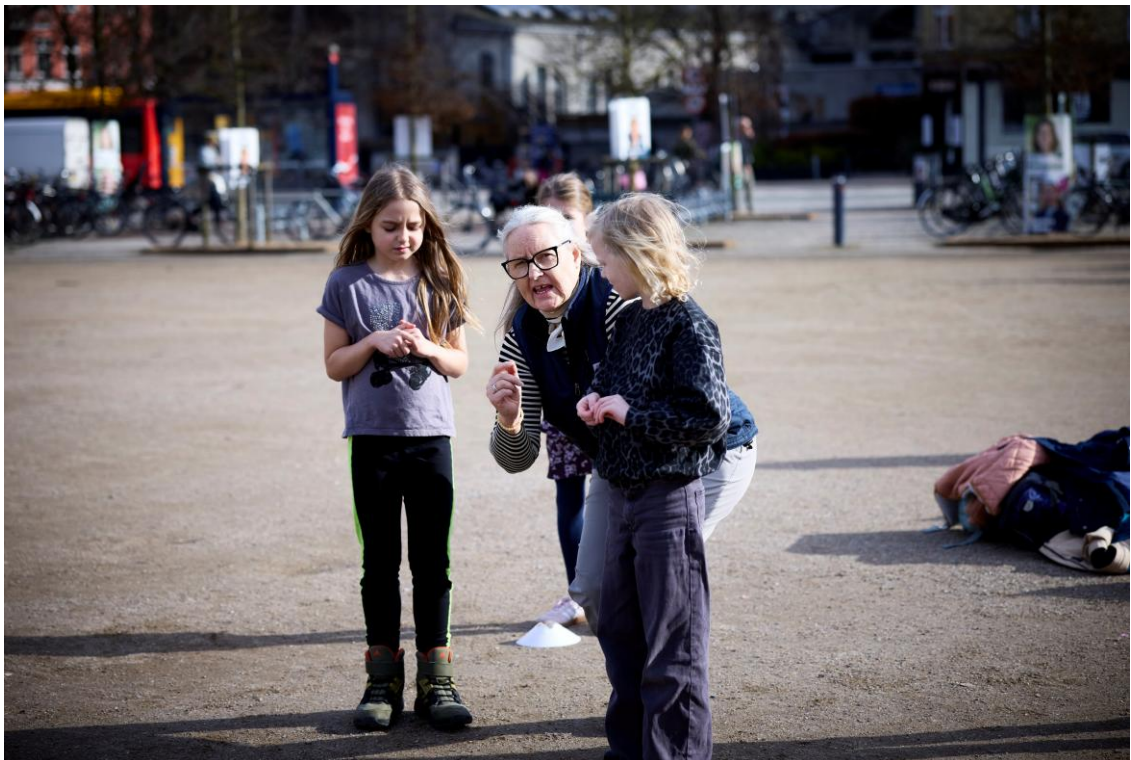
Deltagelse som pædagogisk opmærksomhed

I fritidstilbuddenes praksis fremtræder arbejdet med deltagelsesmuligheder som et pædagogisk fokus, særligt i forhold til børn, der ikke selv opsøger fællesskaber. Pædagogerne beskriver, hvordan nogle børn har vanskeligt ved at finde vej ind i sociale fællesskaber:

“Nu har vi for eksempel lige haft møde med en mor, der udtrykte, at det var dejligt, at hendes knægt kunne deltage i de her fællesskaber, fordi han selv har svært ved at opsøge dem”.

Pædagog

Dette peger på, at deltagelse ikke er en selvfølge for alle børn, og at pædagogernes aktive støtte kan være afgørende for, at børn der ikke af sig selv opsøger fællesskaber, får adgang til dem. Surveyen viser samtidig, at over 80 % angiver, at børnene selv vælger, hvilke aktiviteter de vil deltage i (figur 8a), og 79 % peger på, at børnene deltager ved blot at møde op uden forudgående tilmelding (figur 8b). Deltagelse fremstår således formelt som frivillig og er tilgængelig for alle. Samtidig peger surveyen på, at denne formelle adgang ikke nødvendigvis omsættes til reel deltagelse for alle børn.

Interesser og erfaringer får betydning for, hvilket aktiviteter der udbydes

En pædagog omtaler de børn, der befinder sig i periferien af fællesskaberne som "panelluskkerne", hvor vigtigheden af, "at de ikke bliver glemt, og de kommer med i nogle aktiviteter" (pædagog) er central. En SFO-leder pointerer ligeledes:

"Vi forsøger at lave rigtig mange ting på en gang for at favne alle børn".

SFO-leder

Der er således opmærksomhed på at inkludere alle børn i fritidstilbuddene – også de såkaldte "panelluskere", de mindre aktive børn, børn med særlige behov og de mere aktive børn. Samtidig peger surveyen på, at deltagelse ikke er ligeligt fordelt mellem alle børn. I de åbne besvarelser fremhæves særligt stille og mindre opsøgende børn som grupper, der i mindre grad deltager i organiserede aktiviteter. Der peges også på kønsforskelle, hvor særligt piger nævnes som en gruppe, der sjældnere deltager i visse bevægelsesaktiviteter.

Alternative veje ind i fællesskabet

En central pædagogisk tilgang er at fremme deltagelse ved at tilbyde børn flere roller og muligheder i aktiviteterne for at undgå passive deltagende børn:

"I stedet for at de bare sætter sig og kigger, så kan man give dem en anden rolle. Så er de med, men med en lidt anden rolle".

Pædagog

Disse "pædagogiske bagdøre" giver børn mulighed for deltagelse på egne præmisser og anerkender, at børn har forskellige behov og tempo i mødet med fællesskabet. Observationer fra fritidstilbuddene viser, at nogle børn observerer en aktivitet, før de deltager aktivt. Dette understøttes af en pædagogisk erfaring:

"Nogle børn har behov for at se en aktivitet an, før de tør deltage. Det er supervigtigt, at man tillader det".

Pædagog

Legitim perifer deltagelse accepteres dermed som en del af børnenes vej ind i fællesskabet frem for som noget, der påtvinges. Surveyen understøtter dette billede, idet flere besvarelser beskriver, hvordan nogle børn hjælpes ind i aktiviteter af en voksen. Deltagelse opstår således ikke af sig selv, blot fordi der er adgang til aktiviteter, men kræver en aktiv og bevidst pædagogisk indsats.

Forskellige deltagelsesmuligheder

Fælleslege som pædagogisk greb

Fælleslege fremhæves desuden som en væsentlig pædagogisk tilgang til at understøtte deltagelse. Pædagogerne beskriver, hvordan fælleslege kan skabe nye relationer og give børn et fælles udgangspunkt:

"Vi laver fælleslege, så har alle børn også nogen at lege med bagefter".

Pædagog

Samtidig peger en pædagog på, at børn ofte: *"vælger det, man er god til"*, hvilket kan medføre gentagelse af de samme lege og fællesskaber. Her beskrives en pædagogisk opgave i at *"skubbe til nogen, som kunne have godt af noget andet"* (pædagog) og skabe variation i børnenes deltagelse, blandt andet gennem rammesatte fælleslege. Dog fremhæver en pædagog:

"De store fælles lege skal virkelig være noget, der indfanger, og så skal vi have nogle voksne, der kan drive det".

Pædagog

Dette peger på, at deltagelse gennem leg ikke nødvendigvis opstår af sig selv, men forudsætter aktiv vokseninvolvering og tydelig facilitering. 77 % angiver, at 'mange' eller 'næsten alle' børn deltager i organiserede bevægelsesaktiviteter, når de tilbydes. Dette indikerer, at rammesatte aktiviteter kan fungere som inkluderende indgange til fællesskabet.

Gennem legende fællesskaber, alternative roller og pædagogiske skub arbejder pædagogerne aktivt og opmærksomt for at inkludere både børn i centrum og børn i periferien, samtidig med at der tages hensyn til børns forskellige behov. Dette afspejler den mangfoldige målgruppe, som kendetegner fritidstilbuddene, og som rummer divergerende behov og kompetencer.

Samtidig viser surveyen, at relationer til jævnaldrende spiller en central rolle for deltagelse, idet 40 % angiver relationer som en væsentlig årsag til fravalg af fritidstilbuddet (figur 5). Fællesskaber fungerer således både som drivkraft og barriere for deltagelse, hvilket understreger, at arbejdet med at inkludere ikke alene handler om at tilbyde aktiviteter, men om aktivt at understøtte børns forskellige forudsætninger for at indgå i dem.

Tema 4

Struktur, organisering og prioriteringer i fritidstilbud

Dette afsnit belyser strukturer, organisering og prioriteringer og de rammebetingelser, der præger den pædagogiske praksis i fritidstilbuddene. Temaet tydeliggør, hvordan tid, ressourcer, fysiske rammer og faglig organisering påvirker pædagogernes muligheder for at understøtte børns trivsel, deltagelse og fællesskaber.

Struktur som vilkår og forudsætning for leg og bevægelse

Struktur og ressourcefordeling er et vilkår i fritidstilbuddenes hverdag, hvor tid, personale og pædagogiske indsatser løbende prioriteres, som en pædagog beskriver: *“Og det er jo der, det er rigtig svært, både som pædagog og som ledelse at finde ud af, hvordan vi prioriterer”,* særligt når prioriteringen både skal være *“til børnenes fordel, og måske også til de voksnes fordel”* (pædagog).

Struktur fremstår både som en praktisk ramme og som en forudsætning for det pædagogiske arbejde i fritidstilbud. En leder fortæller:

“Vi kan kalde det styringsarkitektur i forhold til, at vi bruger rigtig meget energi på at lave en funktionsplan for medarbejderne”.

Leder

Lederens beskrivelse synliggør, hvordan struktur fungerer som en bevidst organisatorisk ramme, der skal sikre sammenhæng, retning og faglig prioritering i den daglige praksis.

Undersøgelsen viser tilsvarende, at 65 % angiver, at de arbejder med et dagligt varieret udvalg af værksteder, og knap halvdelen har faste ugeskemaer (figur 7). Struktur bliver dermed ikke blot et ideal, men også en konkret organiseringsform i mange fritidstilbud.

Flere pædagoger fremhæver, at *“struktur både er vigtig for børnene og personalet i SFO'en”* og at *“det ville være fedt, hvis der var struktur hver dag”* (pædagog). Ifølge disse pædagoger kan en tydelig organisering bidrage positivt til forudsigelighed, genkendelighed og tydelige rammer i fritidstilbuddenes dagligdag, hvilket kan understøtte leg og bevægelse. I forlængelse fremhæver en pædagogisk leder, at tydelig rammesætning kan frigøre flere fagligheder i praksis:

“Så tror jeg, at der var langt flere pædagogiske kompetencer, der ville komme i spil”.

SFO-leder

Samtidig peger surveyen på, at struktur er tæt forbundet med ressourcer. Manglende personale (41 %), begrænset tid (22 %) og utilstrækkelige fysiske rammer (20 %) fremhæves som de største udfordringer i arbejdet med leg, bevægelse og fællesskaber (figur 13b). Struktur bliver dermed ikke blot et spørgsmål om organisering, men om prioritering under givne vilkår.

Organisering og struktur skal prioriteres for at skabe de bedste forudsætninger for leg og bevægelse

Overgangssituationer og krav til praksis

Overgangene fra blandt andet skole til fritidstilbud fremstår som en kontekst, hvor skiftet mellem forskellige rammer og forventninger kan være krævende for nogle børn. I disse situationer stilles der øgede krav til pædagogisk opmærksomhed og støtte. Ifølge empirien er der et behov for tydelige rammer og ansvar i overgangssituationer:

“Der skal tages hånd om de børn, der ikke mestrer overgangen fra skole til SFO”.

Pædagog

Ifølge en pædagog er der: *“... mange flere børn med kognitive, emotionelle og motoriske vanskeligheder”,* hvilket *“stiller helt andre krav til den praksis, der skal være”* (pædagog). I forlængelse heraf fremhæves det, at børnene i skolen møder faste rammer, mens de i fritidstilbuddet møder mange valgmuligheder, hvilket ikke nødvendigvis understøtter alle børns trivsel. For nogle børn kan overgangen fra fx skole til fritidstilbud være vanskelig, fordi den tydelige struktur, de er vant til fra skoledagen, ikke i samme grad er til stede i fritidstilbuddet, hvilket kan skabe usikkerhed og påvirke trivslen.

Dette understøttes af surveyen, hvor korte opholdstider og løbende afhentninger fremhæves som forhold, der vanskeliggør sammenhængende aktiviteter og fællesskaber. En respondent beskriver eksempelvis:

“Det kan være svært at holde gang i en aktivitet, når børnene bliver hentet midt i det hele”.

Pædagog

Overgange fremstår således som organisatoriske nøglepunkter, hvor struktur, tid og personale får direkte betydning for børns deltagelsesmuligheder.

Organiseringen af de fysiske rammer og børnenes muligheder kan sætte begrænsninger, når der fx ikke er mulighed for at trække udenfor: *"Det kan blive trængt og støjende"*, og *"pladsen er vores hæmsko nogle gange"* (pædagog). Hertil kommer praktiske vilkår, der kan forhindre planlagte aktiviteter, fx når *"børnene ikke er klædt ordentligt på efter vejret"*, som *"forhindrer os i at lave det, vi gerne vil"* (pædagog). Dette peger på, at begrænsninger i børns deltagelsesmuligheder ikke alene kan tilskrives pædagogisk praksis, men i høj grad også hænger sammen med de fysiske og praktiske rammebetingelser, som pædagogerne arbejder indenfor.

Organisering og struktur skaber mulighed for medbestemmelse og medansvar

Faglig refleksion, kultur og ledelsens rolle

Arbejdet med at skabe og opretholde pædagogisk struktur og fælles rammer forudsætter tid til faglig udvikling, refleksion og udvikling af et fagligt sprog. Flere pædagoger peger imidlertid på, at dette er vanskeligt i dagligdagen: *"Vi får ikke talt så meget om, hvorfor vi gør tingene"* (pædagog), hvilket kan ses i sammenhæng med et strukturelt dilemma, hvor:

"Den tid, jeg tager til sparring, tager jeg fra børnenes tid".

Pædagog

Citatet viser et dilemma, pædagogerne kan stå i, hvor tiden til fælles refleksion over og udvikling af praksis opleves som tid taget fra børnene, selv om den fælles refleksion netop er vigtig

for kvaliteten i det pædagogiske arbejde. Når begrænset tid samtidig fremhæves som en central udfordring (22 %) (figur 13b), bliver det tydeligt, at mulighederne for faglig refleksion og fælles udvikling påvirkes af de strukturelle rammer, hverdagen er organiseret inden for.

Manglen på fælles fagsprog forstærkes yderligere af en kultur, hvor *“der er en gammel garde af pædagoger”*, og hvor *“de nye virkelig skal vise sig frem for at blive accepteret”*, hvilket i værste fald kan skabe *“et giftigt miljø”* (leder). Her fremhæves ledelsens rolle som central: *“Ledelsen spiller en stor rolle,”* og ambitionen om faglig udvikling udtrykkes som ønsket om at: *“understøtte, at de bliver mega gode til det, de gerne vil være gode til”* (leder).

Struktur og organisering i fritidstilbuddene er således både en praktisk og pædagogisk forudsætning, der påvirker dagligdagen for både børn og personale. Struktur fremstår som et vilkår præget af løbende prioriteringer og begrænsninger, hvor tid, rum og fælles faglig refleksion må afvejes i den pædagogiske dagligdag.

Konklusion og perspektiver

Undersøgelsen viser, at leg og bevægelse rummer et stort pædagogisk potentiale i fritidstilbud, men at realiseringen heraf udfolder sig i en kompleks balance mellem børns fritid, pædagogisk ansvar og strukturelle vilkår. På tværs af analysen fremstår fritidspædagogikken som grundlæggende optaget af at værne om børnenes fritid som frirum, samtidig med at den rummer en tydelig faglig bevidsthed om nødvendigheden af rammesætning, deltagelsesstøtte og fællesskabsdannelse.

Fritid med rammesat valgfrihed

Struktureret valgfrihed fremstår som et centralt pædagogisk greb. Frihed forstås ikke som fravær af pædagogik, men som frihed inden for rammer, hvor pædagogerne aktivt tilrettelægger muligheder, der inviterer flere børn ind i leg- og bevægelsesfællesskaber. Når rammesætning formidles som et tilbud frem for et krav, øges sandsynligheden for deltagelse – særligt for børn, der ikke selv opsøger nye aktiviteter eller fællesskaber. Samtidig viser analysen, at balancen mellem "kan" og "skal" fortsat opleves som en pædagogisk udfordring, der kræver fælles refleksion og faglig tydelighed.

Pædagogens rolle som afgørende for deltagelse

Pædagogens professionelle rolle har afgørende betydning for, om leg og bevægelse bliver inkluderende, dannende og meningsfulde. Aktive, engagerede og deltagende pædagoger understøtter børns mod, lyst og relationer. Pædagogerne veksler mellem roller som tilgængelige voksne, aktivitetsangivere, medledende og rammesættere, og deres faglighed kommer særligt til udtryk i evnen til at balancere struktur og frihed. Aktiv deltagelse opstår ikke af sig selv. Selvom aktiviteter formelt er tilgængelige, kræver reel deltagelse ofte en bevidst pædagogisk indsats herunder "pædagogiske bagdøre" – særligt for stille, usikre eller sårbare børn.

Struktur og rammevilkår som forudsætning for kvalitet

Struktur og organisering er en afgørende forudsætning for kvalitet i arbejdet med leg og bevægelse. Tydelige rammer, klare ansvarsfordelinger og fælles fagligt sprog kan frigøre pædagogisk handlekraft, mens manglende tid til refleksion og faglig udvikling risikerer at fastholde praksis i individuelle løsninger og det "vi plejer".

Referencer

- Ahrensberg, H., Due, P., Madsen, K. R., Nielsen, L., & Andersen, M. M. (2023). *Indsatser mod social ulighed i sundhed blandt 6-11-årige—Et inspirationsmateriale*. Sundhedsstyrelsen : SDU.
- Biltoft-Jensen, A. P., Fagt, S., & Møller, F. S. (2021). *Ulighed i børneovervægt i Danmark*. Danmarks Statistik.
- Hiim, H., & Hippe, E. (2007). *Læring gennem oplevelse, forståelse og handling: En studiebog i didaktik*. Gyldendal.
- Nielsen, J. H. (2022a). *Dansk Skoleidræts faktaark om fysisk aktivitet og fysisk sundhed*. Dansk Skoleidræt. <https://skoleidraet.dk/wp-content/uploads/2024/04/Fysisk-aktivitet-og-fysisk-sundhed-Faktaark-Dansk-Skoleidraet.pdf>
- Nielsen, J. H. (2022b). *Dansk Skoleidræts faktaark om fysisk aktivitet og trivsel*. Dansk Skoleidræt. <https://skoleidraet.dk/wp-content/uploads/2024/04/fysisk-aktivitet-og-trivsel-faktaark-dansk-skoleidraet-2023.pdf>
- Nielsen, J. H. (2023). *Dansk Skoleidræts faktaark om fysisk aktivitet og faglig præstation*. Dansk Skoleidræt. <https://skoleidraet.dk/wp-content/uploads/2024/04/fysisk-aktivitet-og-faglig-praestation-faktaark-dansk-skoleidraet-2023.pdf>
- Pedersen, B. K., Andersen, L. B., Bugge, A., Nielsen, G., Roos, E., & von Seelen, J. (2016). *Fysisk aktivitet—Læring, trivsel og sundhed i folkeskolen*. Vidensråd for Forebyggelse.
- Pedersen, N. H., Toftager, M., Kristensen, P. L., Grøntved, A., Brønd, J. C., Larsen, K. T., & Møller, N. C. (2020). *Bevægelse i skolen—En kortlægning af børn og unges fysiske aktivitetsniveau og stillesiddende adfærd i skoletiden*. Syddansk Universitet. https://www.sdu.dk/-/media/Files/Om_SDU/Institutter/lob/Forskningsenheder/ExE/Rapport_Bevægelseskolen2
- Senter for Fysisk Aktiv Læring. (2023). *Senter for Fysisk Aktiv Læring sluttrapport 2018-2023*. Senter for Fysisk Aktiv Læring. <https://www.gjensidigestiftelsen.no/content/uploads/2023/07/Senter-for-Fysisk-Aktiv-Laering-sluttrapport-2018-2023.pdf>
- Trivselskommissionen. (2025). *Et dansk svar på en vestlig udfordring—Trivselskommissionens afrapportering*. <https://www.trivselskommissionen.dk/-/media/filer/trivselskommissionen/250224-trivselskommissionens-afrapportering.pdf>

**Børn i
bevægelse**
I SFO OG FRITIDSHJEM